

Altijd zee gebleven

Fototentoonstellingen

'Altijd zee gebleven' is de titel van de tijdelijke wintertentoonstelling die tot 17 februari 2002 in het Zuiderzeemuseum is te zien. Foto's tonen de vele facetten van het dagelijks leven, werken en recreëren tegen de achtergrond van de transformatie van Zuiderzee naar IJsselmeer; van zout water naar zoet water. Twee kabinet-exposities met foto's van Dolf Kruger en Henri Berssenbrugge sluiten aan bij de wintertentoonstelling.

Eens ging de zee hier tekeer, maar die tijd komt niet weer. Zuiderzee heet nu IJsselmeer'. Deze regels uit de Zuiderzeeballade geven de essentie weer van de fototentoonstelling 'Altijd zee gebleven'. Ondanks deze overgang van zout naar zoet water en de veranderingen aan land heeft het IJsselmeer wel de charme en uitstraling van een zee weten te behouden. Vandaar de titel. De foto's zijn geselecteerd aan de hand van de boeken 'De Zoete Zee' van auteur Cherry Duyns en uit 'Holland zonder haast' met foto's van Henk Jonker, die veel in Enkhuizen heeft gewerkt. Ze komen uit het fotoarchief Maria Austria Instituut te

Urk door Eli van Zachten. Collectie Maria Austria Instituut te Amsterdam.

Amsterdam. Dit beheert nalatenschappen van een groot aantal Nederlandse fotografen. Uit de naoorlogse periode zijn fotografen als Ad Windig, Carel Blazer, Kees Scherer en Maria Austria

vertegenwoordigd. Daarnaast zijn er foto's van nog levende fotografen te zien, onder wie Fons Brassers, Paul Fleming en Frits Gerritsen. De kabinetten in het museum flankeren het geheel met 'De zoute zee' met foto's van Henri Berssenbrugge en 'De zilte zee' met werken van Dolf Kruger.

Oogwenk

De onderwerpen van de foto's variëren van bevrijdingsfeesten in

Volendam, Sinterklaasfeest op Marken tot de bouw van de laatste botter in Huizen. Het zijn veelal getuigenissen van een bestaan, vastgelegd omdat fotografen toevalig op een bepaald moment aanwezig waren. Of, zoals in het fotoboek 'Holland zonder haast' met foto's van Henk Jonker te lezen staat: "Het gebeurt meestal in het voorbijgaan. Vrijwel altijd op straat. Plotseling, niet langer dan

een oogwenk, dient zich een bijzonder beeld aan. Onmiddellijk daarna is het verdwenen. De observatie heeft zich als het ware opgelost voordat de heren haar goed en wel konden

Hooioogst op Marken. Foto Henri Berssenbrugge.

staat nu vooral bekend als een schilderachtig fotograaf. Hij maakte zijn foto's echter niet als een aanklacht tegen de armoede.

opslaan. Wat zich in een ogenblik vertoont lijkt een verdichtsel, niet meer dan een ongrijpbare herinnering. Net als bij een droom, die zich gedurende een etmaal vergeefs aan het bewustzijn probeert op te dringen, blijven flarden aanwezig. (...) Het geldt steeds momenten uit het dagelijks leven, die in een wenk van het oog worden samengevat tot een stilstaande compositie, waarin lichtval, lijnen, vlakverdeling, contrasten, ritme, rijm, en de indicatie van een beweging een volkomen verbintenis aangaan."

Onderscheiden

Daarmee onderscheiden de foto's in de tentoonstellingen zich van alledaagse kiekjes en van de rechthoek-rechtaanfotografie die we nog wel in huis-aan-huisbladen aantreffen. Van oudsher dienen foto's in tijdschriften, dag- en weekbladen om de tekst te ondersteunen. Het doel is dan meestal het onderwerp zo duidelijk mogelijk en waarheidsgetrouw weer te geven. De kunstenaars in de exposities overstijgen het eenvoudigweg vastleggen of reproducerende en imiterende vermogen van een camera. Spelend met licht, lijnen en andere compositie-elementen geven zij blijk van eigen invoelingsvermogen en ontstaat er een nieuwe eigen creatie. Een goed voorbeeld is het werk van Henri Berssenbrugge (1873-1959).

Schilderachtig

Berssenbrugge vestigt zich in 1901 aanvankelijk als portretfotograaf in Tilburg. Daarnaast maakt hij foto's van het dagelijks leven van boeren, arbeiders, vissers en zigeuners. Nadat hij eerst nog een atelier in Rotterdam heeft gehad, vestigt hij zich in 1921 als kunstfotograaf in Den Haag. Berssenbrugge

Zelf noemde hij ze 'documenten van het leven'. Zijn foto's van het alledaagse leven aan het begin van de vorige eeuw zijn dan ook van onschatbare historische en documentaire waarde. Vele van zijn werken worden tot het Picturalisme gerekend, een stroming die binnen de Nederlandse fotografie klein gebleven is. Speciaal daarbij is de afdruktechniek van het gomdrukken. In de expositie zijn enkele fraaie werken te zien die volgens dit procédé zijn bewerkt.

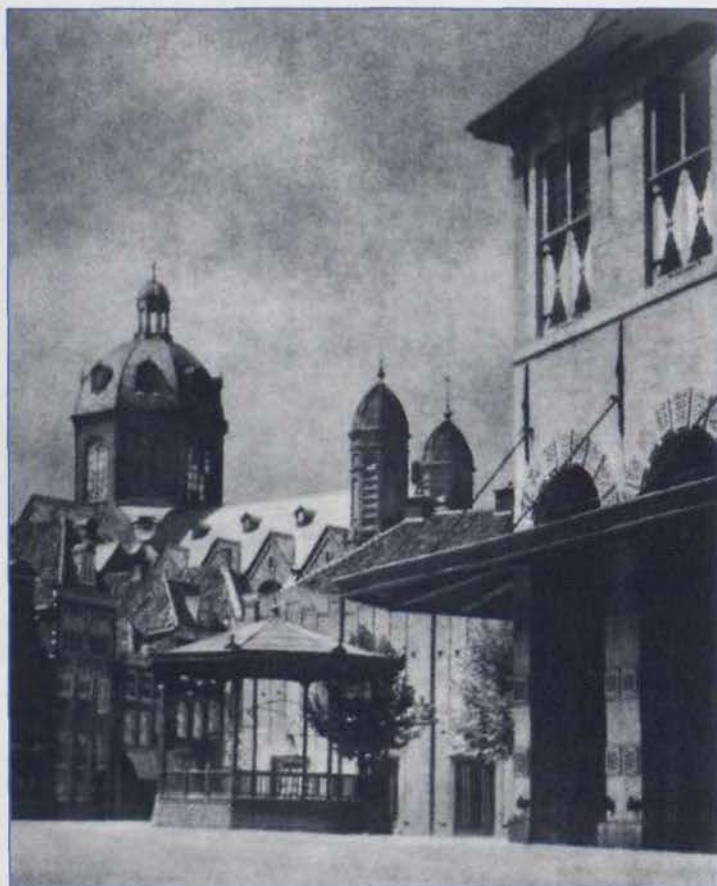
Veranderende cultuur

In tegenstelling tot de foto's van Berssenbrugge die het leven rondom de voormalige Zuiderzee tonen, maakt Dolf Kruger met zijn werk de overstap naar een veranderende cultuur. Na de Tweede Wereldoorlog, toen het nieuwe land al in ontwikkeling was, heeft hij de laatste getuigenissen van

de oude tijd op foto vastgelegd. De 'oude tijd' was in de jaren kort na de oorlog rondom de voormalige Zuiderzee nog volop te zien. In de jaren vijftig en zestig gingen de dijken om de Flevopolders dicht en kwam er voor velen een abrupt einde aan het vissen. Dolf Kruger kreeg in 1988 de Zuiderzeeprijs, een door de Vereniging van Vrienden van het Zuiderzeemuseum ingestelde prijs.

Het is al weer een eeuw geleden. Omstreeks 1900 werkten er op de Zuiderzee circa zeventuizend vissers, op drieduizend schepen: ijzeren mannen op houten schepen uit godvrezende dorpen als Marken, Volendam, Urk en Spakenburg. Met de aanleg van de Afsluitdijk in 1932 werd de Zuiderzee bedwongen. Maar voor de vissers is het IJsselmeer altijd 'de zee' gebleven. En gelukkig hebben we de foto's nog...

Gonnie Lubbers

De Rode Steen in Hooft. Foto van Henri Berssenbrugge.